

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укладач і голов. ред. Бусел В.Т.]. К.: Ірпін ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Голубко (гол.ред.). К.: Либідь, 1997. 374 с.
3. Енциклопедія освіти / [Гол. редактор В. Г. Кремень] / Акад. пед. наук України. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 356.
4. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: Монографія. Львів: Світ, 1999. 301 с.
5. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зимабіло-сніжка. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2017. 124 с.
6. Новий тлумачний словник української мови: у трьох томах. [вид. 2]. К.: Аконтіт, 2006. Т. 1. 793 с.
7. Педагогічний словник [за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д.]. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
8. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. / Головна ред. Укр. рад. енцикл. Ак. наук УРСР. Київ, 1974. 776 с.
9. Соціолого – педагогічний словник / [укл. С.У. Гончаренко, В. В. Радул, М. М. Дубінка та ін.; за ред В. В. Радула]. К.: «ЕксОб», 200. 304 с.
10. Федосеев П. Н. Философия и интеграция знания. Вопросы философии. 1987. № 7. С. 16–30.
11. Філософський енциклопедичний словник. [Електронний ресурс] URL: <https://1550.slovaronline.com/1717>(Назва з екрану)

REFERENCES

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (2005). [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]/ [ukladach i holov. red. Busel V.T.]. K.: Irpin VTF «Perun». 1728 s. [in Ukrainian]
2. Honcharenko, S. (1997). Ukrainyskyi pedahohichnyi slovnyk (hol.red.). [Ukrainian Pedagogical Dictionary] K.: Lybid. 374 s. [in Ukrainian]
3. Entsyklopediia osvity (2008). [Encyclopedia of education] / [hol. redaktor V. H. Kremen] / Akad. ped. nauk Ukrainy. K.: Iurinkom Inter., S. 356. [in Ukrainian]
4. Kozlovska, I. M. (1999). Teoretyko-metodolohichni aspekty intehratsii znan uchniv profesiino-tekhnichnoi shkoly: dydaktychni osnovy: Monohrafiia. [Theoretical and methodological aspects of the integration of knowledge of students of a vocational school: didactic foundations: Monograph.] Lviv: Svit. 301 s. [in Ukrainian]

5. Krutii, K. L. (2017). Pryrodnycho-naukova osvita doshkilnykiv: blokovo-tematychnе planuvannya na zasadakh integratsii ta metodychni porady. [Natural science education of preschoolers: block-thematic planning based on the principles of integration and methodical advice]. Zymabilo-snizhka. Zaporizhzhia : TOV «LIPS» LTD., 124 s. [in Ukrainian]
6. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainiskoi movy: u trokh tomakh. (2006). [New explanatory dictionary of the Ukrainian language: in three volumes.] [vyd. 2]. K.: Akonit, T. 1. 793 s. [in Ukrainian]
7. Pedahohichnyi slovnyk (2001). [Pedagogical dictionary] [za red. diisnoho chlena APN Ukrainy Yarmachenka M.D.]. K.: Pedahohichna dumka. 516 s. [in Ukrainian]
8. Slovnyk inshomovnykh sliv (1974) [Dictionary of foreign words]/ Za red. O.S. Melnychuka. / Holovna red. Ukr. rad. entsykl. Ak. nauk URSR. Kyiv. 776 s. [in Ukrainian]
9. Sotsioloho – pedahohichnyi slovnyk [Sociologist – pedagogical dictionary] / [ukl. S.U. Honcharenko, V. V. Radul, M. M. Dubinka ta in.; za red V.V.Radula]. K.: «EksOb», 200. 304 s. [in Ukrainian]
10. Fedoseev, P. N. (1987). Fylosofiya y yntehratsiya znaniya. [Philosophy and integration of knowledge]. Voprosu fylosofyy. № 7. S. 16–30. [in Russian]
11. Filososfskyi entsyklopedychnyi slovnyk. [Philosophical encyclopedic dictionary]. URL: <https://1550.slovaronline.com/1717> (Elektronnyi resurs) [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування технологічної культури учнів початкової школи, формування технологічних умінь дітей дошкільного віку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOTELIANETS Natalka Valeriivna – doctor of pedagogy, professor, head of the chair of pre-school and primary school education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: formation of technological culture of primary school students, formation of technological skills of preschool children.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2024 р.

УДК 373.2.091.33-053.4:37.011.3-051(477.82)
DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-31-36

КОТЕЛЯНЕЦЬ Юлія Сергіївна –

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3932-1824>
e-mail: y.s.kotelianets@cuspu.edu.ua

ГРА ЯК ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасним дітям потрібно значно більше задля їх майбутнього місця в житті та у суспільстві ніж знання та навички. З-поміж чисельних компетентностей, які заявлені у Державному стандарті дошкільної освіти, слід зупинитися на ігровій діяльності. На всіх етапах розвитку особистості гра сприймається як цікаве заняття, яке необхідне для її життєдіяльності. Чим дитина стає старша, тим більше вона починає відчувати як розвиваюче так і виховне значення гри.

З'ясовано, що гра пов'язана з пізнавальними потребами дітей. Гра, в рамках її можливостей, є способом задоволення потреб дитини. Гррова діяльність є засобом тренуванням та вдосконаленням дошкільником своїх пізнавальних сил та здібностей. Граючись, дитина керується власними бажаннями, намірами та задумами. Якщо дорослі втручаються у хід гри, тоді місця для розвитку особистості дитини вже не залишається.

Виділено такі риси гри: вільна розвивальна діяльність, яка здійснюється лише за бажанням дитини, для отримання задоволення від самого процесу діяльності, а лише від отримання результату (процедурне задоволення); творча, значною мірою імпровізована, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»); емоційна піднесеність діяльності,

суперництво, конкуренція, змагальність, атракція тощо (почуттєва природа гри, «емоційна напруга»); наявність непрямих або прямих правил, які віддзеркалюють зміст гри, логічну та часову послідовність її розвитку.

Виокремлено такі види ігор: будівельно-конструкторські, сюжетно-рольові, творчі, ігри за правилами, театралізовані, режисерські, дидактичні, рухливі.

Зазначено, що для дошкільника гра є засобом проникнення в діяльність та взаємостосунки дорослих людей, засобом віддзеркалення навколишньої дійсності. Під час гри у дітей розвивається здатність до творення та реалізації задуму, який, будучи на перших порах спонтанним, згодом постає як свідомо задумана тема, реалізуючи яку, дошкільники не просто механічно копіюють дії дорослих людей, а й відтворюють почуття, переживання, наснажують їх вже особистісним смислом. Гра виконує пізнавальну, виховну, розвивальну, естетичну та соціалізуючу функції.

Ключові слова: гра, діти дошкільного віку, провідний вид діяльності, заклад дошкільної освіти, вихователь.

KOTELIANETS Yuliia Serhiivna –

doctor of pedagogy, associate professor,

associate professor of pre-school and primary school education,

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3932-1824>

e-mail: y.s.kotelianets@cuspu.edu.ua

GAME AS THE LEADING TYPE OF ACTIVITY FOR PRESCHOOL CHILDREN

Modern children need much more than knowledge and skills for their future place in life and society. Among the numerical competences declared in the State Standard of Preschool Education, one should focus on game activities. At all stages of personal development, the game is perceived as an interesting activity that is necessary for his life activity. The older the child becomes, the more he begins to feel both the developmental and educational value of the game.

It was found that the game is related to the cognitive needs of children. The game, within its possibilities, is a way to satisfy child's needs. Game is a means of training and improvement of the preschooler's cognitive powers and abilities. While playing, the child is guided by his own desires, intentions and plans. If adults interfere in the course of the game, then there is no room left for the development of the child's personality.

The following features of the game are highlighted: free developmental activity, which is carried out only at the child's request, to obtain satisfaction from the activity process itself, but only from obtaining the result (procedural satisfaction); creative, largely improvised, very active nature of this activity («field of creativity»); emotional sublimity of activity, rivalry, competition, competitiveness, attraction, etc. (emotional nature of the game, «emotional tension»); the presence of indirect or direct rules that reflect the content of the game, the logical and temporal sequence of its development.

The following types of games are distinguished: construction and design, story-role, creative, games according to the rules, theatrical, directorial, didactic, active.

It is noted that for a preschooler, a game is a means of penetrating into the activities and relationships of adults, means of reflecting the surrounding reality. During the game, children develop the ability to create and implement an idea, which, being spontaneous at first, later appears as a consciously conceived theme, realizing which preschoolers do not just mechanically copy the actions of adults, but also reproduce feelings, experiences, acquires personal meaning. The game performs cognitive, educational, developmental, aesthetic and socializing functions.

Key words: game, children of preschool age, leading type of activity, preschool educational institution, teacher.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У Законі України «Про освіту» зазначається, що дошкільна освіта насамперед має бути зорієнтована на всебічний розвиток особистості дошкільників. Сучасним дітям потрібно значно більше задля їх майбутнього місця в житті та у суспільстві ніж знання та навички. Вихователі закладів дошкільної освіти мають замість зосередження лише на короткострокових цілях, планувати довгострокову мету розвитку в галузі мови, мовлення та інтелектуальних навичок дітей. Заявлені цілі узгоджуються з Базовим компонентом дошкільної освіти (оновлений варіант, 2021 р.) та пов'язані між собою передусім як афективний аспект: щастя, впевненість дитини у собі та цікавість; метакогнітивні елементи розвитку, такі як спілкування, побудова планів, вираження думок і почуттів, пізнання соціального, культурного й фізичного світу, розв'язання проблем; конкретні компетентності, які потрібні для розвитку особистості. З-поміж чисельних компетентностей, які заявлені у Державному стандарті дошкільної освіти, слід зупинитися на ігровій діяльності як найбільш ґрунтовно викладеній як у науковій так і методичній

літературі, проте недостатньо практично реалізований.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Багато видатних педагогів минулого досліджували гру як метод навчання та виховання дітей різних вікових категорій (К. Ушинський, А. Макаренко, М. Демков, В. Сухомлинський та ін.). У своїх дослідженнях вони дійшли висновку, що гра має виняткову цінність для дитини і саме тому є потреба її цілеспрямованого використання. Актуальність використання гри та особливостей керівництва нею в закладах дошкільної освіти досліджувалась відомими науковцями дошкільної педагогіки (А. Богуш, Л. Артемова, Р. Жуковська, Н. Михайленко та ін.) та психологами (Н. Непомняща, О. Запорожець, О. Проскура, Ю. Приходько та ін.), так як гра для цього періоду розвитку особистості є провідною діяльністю. На даний час цим питанням займаються Л. Артемова, Л. Іщенко, А. Богуш, Т. Поніманська, Г. Григоренко, О. Чепка, О. Поліщук та ін.

Мета статті: дослідження проблеми ігрової діяльності дітей дошкільного віку в сучасному закладі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багато науковців у своїх наукових працях

висвітлюють думку про те, що на всіх етапах розвитку особистості гра сприймається як цікаве заняття, яке необхідне для її життєдіяльності. Чим дитина стає старша, тим більше вона починає відчувати як розвиваюче так і виховне значення гри. На такі специфічні особливості гри в своїй практичній діяльності значну увагу звертали відомі дослідники О. Усова, Л. Виготський, О. Запорожець, Ж. Піаже, П. Лесгафт, Д. Ельконін, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Н. Михайленко, Н. Короткова. На думку Е. Петрова, Л. Белінова, К. Щербакова та С. Новосолова гра є свідомою цілеспрямованою, діяльністю, через яку дитина може проявляти активність, ініціативність, самостійність, будує стосунки з дітьми та дорослими.

Н Гавриш, А. Богуш та К Крутій у своїх дослідженнях зазначають, що гра – це загальнолюдське явище, основою якого є природа та суспільне життя, яке віддзеркалюється в розгорнутій формі ігрової діяльності.

Гра в «Українському педагогічному словнику» (за редакцією С. Гончаренка) витлумачена як «форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) певних ситуацій, смислів, станів» [13, с. 73].

На думку С. Рубінштейна гра пов'язана з пізнавальними потребами дітей. Гра, в рамках її можливостей, є способом задоволення потреб дитини. Ігрова діяльність є засобом тренуванням та вдосконаленням дошкільником своїх пізнавальних сил та здібностей [11].

Послідовниця автора теорії розвитку особистості на основі прив'язаності Г. Ньюфелда, психологиня Д. Макнамара в своїй роботі «Гра, спокій, розвиток» висвітлила ідеї щодо впливу на становлення особистості дитини вільної гри. Науковиця доводить, що в процесі гри дошкільник вчиться висловлювати власне «Я». Дитина керується власними бажаннями, намірами та задумами. Якщо дорослі втручаються у хід гри, тоді місця для розвитку особистості дитини вже не залишається. Ігрова діяльність дитини напряму впливає на розвиток її мозку: перцептивні, моторні, когнітивні та соціальні частини мозку інтегруються та взаємодіють між собою. В результаті утворюються більш сильні нейронні зв'язки та формуються вміння самостійно розв'язувати проблеми в подальшому дорослому житті [12].

У своїх наукових працях Т. Піроженко висвітлює такі риси гри:

- «вільна розвивальна діяльність, яка здійснюється лише за бажанням дитини, для отримання задоволення від самого процесу діяльності, а лише від отримання результату (процедурне задоволення);

- творча, значною мірою імпровізована, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»);

- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, конкуренція, змагальність, атракція тощо (почуттєва природа гри, «емоційна напруга»);

- наявність непрямих або прямих правил, які віддзеркалюють зміст гри, логічну та часову послідовність її розвитку» [9, с. 103].

Одним із видів ігор, які використовують в сучасному закладі дошкільної освіти це будівельно-конструкторські ігри. Будівельно-конструктивна діяльність є основою, на якій у дошкільників відбувається формування та розвиток значної кількості навичок та умінь. Також вона дозволяє отримати та засвоїти знання про форми, кольори, фізичні властивості різноманітних предметів, розвиває у них творче мислення, уяву, вміння орієнтуватися у просторі та багато іншого.

У багатьох дослідженнях науковців висвітлюється важливість значення будівельно-конструктивної діяльності для розвитку дітей дошкільного віку. Ця діяльність являє собою створення або будівництво об'єктів різних за розміром та формою, які діти можуть в подальшому використовувати у власній ігровій діяльності. У процесі будівельно-конструктивної діяльності можливе використання різноманітних матеріалів: будівельні матеріали (наприклад кубики, бруски різної форми та розміру з пластмаси та дерева), спеціальні конструктори (LEGO та ін.), а також різні природні матеріали (сніг, пісок, камінчики, гілочки, шишки та ін.). Гра є провідною формою організації будівельно-конструктивної діяльності дітей. Діти охоче грають в будівельників, зводячи фортеці та будівлі з різних матеріалів, включаючи природні. Діти взимку із задоволенням будують різноманітні снігові гірки та фортеці, грають у сніжки; весною, влітку та восени дошкільники для будівництва використовують каміння, пісок та інші наявні матеріали. В процесі будівництва діти домовляються між собою про форми та методи спільної роботи та її кінцеву мету [15, с. 319].

Сюжетно-рольова гра є одним із найважливіших засобів морального виховання у дошкільному віці. Т. Поніманська в своїх наукових працях зазначає, що сюжетно-рольова гра — це «образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей» [10, с. 337].

Саме сюжетно-рольова гра виступає одним з основних факторів інтелектуального розвитку дошкільника, яка зумовлює найголовніші зміни в психологічних особливостях особистості дитини. Висвітлюючи в сюжеті гри певні відносини між людьми, дошкільник тим самим їх засвоює. Сюжетно-рольова гра не може виникнути, якщо дошкільник не знайомий із певним типом взаємин людей, які він зображає. Діти, беручи на себе різноманітні ролі, можуть навчитися за рахунок зміни позицій виділяти переживання інших людей. У дошкільників підвищується бажання поводитися морально. Проте, для того щоб такий етичний зміст став головним у поведінці дитини, він має обов'язково бути включеним до виконання реальних завдань, у процесі вирішенні яких дошкільник має діяти від свого імені, а не з позиції ролі, яку виконує у грі. Фахівці з дитячого розвитку, зважаючи на це, у сюжетно-рольовій грі виділяють два плани: сюжетно-рольові відносини та реальні відносини з приводу гри [4]. Науковці у

результаті досліджень дійшли висновку, що сюжетно-рольова гра є основним видом дитячої гри, який може забезпечити розвиток соціалізації дітей дошкільного віку. Н. Гавриш, Н. Короткова та С. Ладивір в своїх наукових працях досліджували використання сюжетно-рольових ігор як засобу соціально-інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.

Гра досить важлива для дітей, оскільки вони в невимушеній формі можуть відтворити світ дорослих, засвоюють загальноприйняті моральні норми, отримують уявлення про сімейні та професійні ролі. Гра сприяє розвитку у дітей розумових, рухових та мовленнєвих навичок. Дошкільники, висвітлюючи в грі різні сторони життя та особливості діяльності дорослих, уточнюють та поповнюють власні знання про навколишній світ, вчаться співпереживати та відрізнити вимисел від реальності. У дитини у процесі гри виникає потреба активно впливати на предмети та речі, як її оточують. Гра може розвивати та формувати емоційні, інтелектуальні, вольові якості особистості дитини.

Дошкільний вік характеризується новою соціальною ситуацією розвитку, коли значно розширюється коло спілкування дитини, сфера взаємодії. В цей віковий період значно ускладнюється спілкування з дорослим, набуває нових форм та змісту. Дитині вже недостатньо уваги дорослого та спільної діяльності з ним, оскільки завдяки значному мовному розвитку можливості спілкування дошкільника розширилися. Дитина вже може спілкуватися не лише про предмети, які вона безпосередньо сприймає, але й предмети, які відсутні у конкретній ситуації взаємодії. Зміст спілкування дошкільника виходить за межі сприйнятої ситуації та стає поза ситуативним.

У дошкільника головна потреба – почувати себе повноправним членом суспільства, почувати себе на рівні з дорослими. Проте, реально дитина включитися у доросле життя не може через його складність та обмежені можливості. Суперечність соціальної ситуації розвитку дитини дошкільного віку полягає саме в розриві між її прагненням бути як дорослий та неможливістю реалізувати це прагнення. Сюжетно-рольова гра є єдиною діяльністю, яка дає змогу дитині подолати цю суперечність, оскільки у ній дошкільник виконує роль дорослого як носія певних суспільних функцій, може вступати у стосунки з іншими дорослими, безпосередньо не присутніми. Рольова гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, яка спрямована на орієнтування у соціальній та предметній дійсності.

Існують різні класифікації дитячих ігор. Так, Н. Кудикіна, спираючись на думку О. Леонтьєва про те, що ігрова діяльність трансформується від творчих ігор до ігор за готовими правилами, наводить свою власну класифікацію, виділяючи творчі ігри та ігри за правилами. Як зазначає дослідниця, творчі ігри є креативною діяльністю дитини за її власною ініціативою. На відміну від творчих ігор, ігри за правилами спрямовані на реалізацію вже створених дорослим певної

змістовної та процесуальної основ гри. До ігор з правилами відносять: пізнавальні, дидактичні, ігри-подорожі, рухливі, спортивні, народні, хороводні, інтелектуальні, комп'ютерні, ігри-розваги. Дослідниця, не дивлячись на різноманіття ігор, умовою методичного супроводу ігрової діяльності називає розвиток самостійної, активної діяльності дошкільників з одночасним використанням системи педагогічних методів та прийомів, які спрямовано на мобілізацію всіх структурних компонентів гри та досягнення позитивного результату [8].

Одним із різновидів ігор, які висвітлені у наукових працях багатьох науковців, є театралізовані ігри. Як зазначають А. Леонтьєва, Н. Ветлугіна та Л. Фурміна, театралізовані ігри являють собою вид діяльності, який пов'язаний з художньою та літературною творчістю, у якій відбувається перенесення акценту з процесу гри на її результат. Такий різновид художньої діяльності складається з трьох етапів: сприйняття, виконання та творчості [14].

Дитина у дошкільному віці може створювати власний творчий образ, який відрізняється варіативністю, оригінальністю, гнучкістю та рухливістю. Задля кращого розуміння змісту та ролі театралізованих ігор у розвитку креативних якостей дітей варто виокремити види театралізованих ігор. Театралізовані ігри поділяють на дві основні групи – режисерські ігри та ігри драматизації.

До режисерських ігор відносять: настільний театр картин, настільний театр іграшок, стенд-книга, тінювий театр, театр на фланелеграфі. Провідним призначення цієї групи ігор є те, що сам дошкільник не є дійовою особою, а тільки створює сцени, веде роль іграшкового персоналу (об'ємного чи то площинного), зображує його за допомоги інтонації та міміки. Пантоміма дитини при цьому обмежена, оскільки дошкільник діє нерухомою або ж малорухомою фігурою, іграшкою.

Найбільш поширеними серед ігор драматизацій є ігри з пальчиками та ігри з ляльками бі-ба-бо. Ці ігри особливі тим, що дитина може сама брати активну участь у виконанні ролі, використовуючи такі засоби виразності як міміку, інтонацію, пантоміму.

Творчою грою називають діяльність, у процесі якої дошкільники беруть на себе роль дорослих людей та узагальнено, у спеціально створених ігрових умовах, відтворюють їхні стосунки та дії між ними. У процесі творчої гри дошкільники пізнають світ, ролі, стосунки, поведінку людей, можуть моделювати міжособистісні стосунки, вчаться орієнтуватися в різноманітних сферах людської життєдіяльності, оволодівають певними нормами та правилами життя. Відбувається у творчій грі процес самопізнання, усвідомлення свого внутрішнього світу, оволодіння першими формами саморегуляції [5].

Діти у творчих іграх використовують різноманітні ігрові предмети, які замінюють реальні предмети, які дорослі використовують у своїй діяльності. Творча гра, як феномен, є соціальною за своєю природою, змістом та походженням. Вона розгортається від конкретної предметної дії до

узагальненої дії: їсти за допомогою ложки, годувати ложкою ляльку [5].

У творчих іграх можуть переплітатися спогади дитини про реальні події життя та певні фантастичні елементи з казок, кінофільмів та мультфільмів. Особливо помітно ігри дошкільників доповнюються фантастичними елементами у період позаситуативнопізнавальної форми спілкування з дорослими, коли стрімко розширюється запас їх знань про навколишню дійсність, не обмежений безпосередньою ситуацією: про екзотичні країни, про певних незвичних звірів, про моря та океани. Герої творчих ігор включаються у різноманітні скрутні й ризиковані пригоди, ситуації, мандри. З часом головна увага дошкільника переміщується зі світу фізичних предметів та явищ на світ людей. Провідною формою спілкування дитини з дорослими стає позаситуативно-особистісна. В іграх дітей все більше з'являється сюжетів соціального спрямування, де відзеркалено відносини між людьми як носіями певних соціальних ролей, де моделюється вирішення складних етичних проблем.

Творча гра має визначальне значення для розвитку уяви дошкільників. В процесі ігрової діяльності дошкільник вчиться заміщати одні предмети іншими, обираючи для себе різні ролі. Така здатність лягає в основу розвитку уяви дитини. В іграх дітей старшого дошкільного віку предмети-замінники вже не обов'язкові, так само як не є обов'язковими ігрові дії. Дошкільники навчаються ототожнювати предмети та дії з ними, створювати у своїй уяві нові ситуації.

Дидактична гра є ще одним із видів ігор, яка спрямована на формування у дошкільника потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати для нього новим джерелом, удосконалення власних пізнавальних умінь та навичок. Науковці поділяють дидактичні ігри на: настільно-друковані, предметні, словесні. Дидактичні ігри сприяють навчанню, вихованню та розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Дидактичні ігри, які вихователі використовуються на заняттях у закладі дошкільної освіти, виконують різноманітні функції: активізують увагу та інтерес дітей; розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву; закріплюють вміння, знання, навички; тренують сенсорні вміння тощо [6]. Якщо дидактична гра правильно побудована та цікава, то вона збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує волюві якості дошкільника. Цінність дидактичної гри передусім у тому, що вона може виконувати роль емоційної розрядки, запобігає перевтомі дошкільників, знижує гіподинамію. Якщо вихователі систематично використовують цікаві дидактичні ігри, у дошкільників зароджується інтерес до розумової праці.

Для розвитку дітей дошкільного віку велике значення мають рухливі ігри. Аналіз в науковій літературі поняття «рухлива гра» засвідчив, що його тлумачать: як «свідому діяльність, у якій проявляється й розвивається вміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати й робити правильні

висновки» (О. Богініч [1]); як «найбільш адекватну форму занять фізичними вправами які сприяють підвищенню рухової активності дітей» (А. Бурова [2]); як «могутню рушійну силу, духовно-моральну цінність українського народу, який прагнув зберегти свої традиції, національну мову, культуру; як ігри з відносно простим змістом, де використовуються природні рухи, а досягнення мети не пов'язане з високими фізичними й психічними напруженнями» (В. Бусленко [3]).

Оздоровче значення рухливих ігор полягає в тому, що вони сприяють гармонійному розвитку функцій організму дитини; допомагають формувати правильну поставу; підвищують працездатність; загартовують організм; зміцнюють здоров'я [7, с. 45].

Проведення ігор на свіжому повітрі незалежно від пори року має великий оздоровчий ефект. Вони покращують діяльність дихальної, серцево-судинної системи, зміцнюють мускулатуру, збільшують рухливість суглобів, стимулюють обмінні процеси, позитивно впливають на нервову систему, підвищують опір організму до застудних захворювань. У дошкільників за допомогою ігор закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння та навички з основних рухів (ходьби, стрибків, рівноваги, бігу та ін.). Досить швидко зміна ситуації під час гри привчає дошкільника користуватися своїми рухами відповідно до тієї чи іншої ситуації. Це все позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок дошкільників. Задля розвитку швидкості дітей, вихователі проводять ігри, які потребують від них негайних рухових відповідей в ситуаціях, які швидко змінюються, ускладнених додатковими завданнями, а також ігри з подоланням визначеної відстані за найкоротший час («Біжіть до прапорця», «Хто перший», «Квач» та ін.).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, для дітей дошкільного віку гра виступає провідним видом діяльності. Для дошкільника гра є засобом проникнення в діяльність та взаємостосунки дорослих людей, засобом відзеркалення навколишньої дійсності. Під час гри у дітей розвивається здатність до творення та реалізації задуму, який, будучи на перших порах спонтанним, згодом постає як свідомо задумана тема, реалізуючи яку, дошкільники не просто механічно копіюють дії дорослих людей, а й відтворюють почуття, переживання, наснажують їх вже особистісним смыслом. Гра виконує пізнавальну, виховну, розвивальну, естетичну та соціалізуючу функції.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробці методичних рекомендацій щодо застосування ігор в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри: навч. посіб. К. : ПНУ імені В.Стефаніка, 2007. 140 с.
2. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець К.В., Піроженко Т.О. Самодіяльні ігри дитини. Київ: Шк. світ, 2011.

3. Бусленко В. Організація занять з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі. *Дитячий садок*. 2009. №48. С. 20–22.

4. Григоренко Г. І. До проблеми керівництва сюжетно-рольовою грою дошкільника. *Дошкільна освіта*. 2003. № 1.

5. Карасьова К.В., Піроженко Т.О. Самодіяльні ігри дитини. Київ: Шк. світ, 2011. 128 с.

6. Кудикіна Н.В. Психологія та педагогіка гри. *Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід*. 2006. № 5–6. С. 27–50

7. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 192 с.

8. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. [Навчально-методичний посібник] / [За ред. Г.С. Тарасенко]. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с

9. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік. Київ: Генеза. 2016. 451 с.

10. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Академвидав, 2006. 456 с.

11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. М.: Учпедгиз, 1946. 704 с.

12. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

13. Український педагогічний словник. гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373 с

14. Фурмина Л.С. Возможности проявления творчества старших школьников в театральных играх. Под ред. Н.А. Ветлугиной. М., 1972. 106 с.

15. Шалда Н.В. Інтеграція LEGO-технології в освітній процес дошкільного навчального закладу. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорії і практика: збірник матеріалів II Всеукраїнської науковометодичної практичної конференції (28 лютого 2018 р.)* / за заг. ред. Л.В. Сєрих. Суми: НІКО, 2018. С. 319–321.

REFERENCES

1. Boginich, O. L. (2007). *Fizychno vykhovannia ditei doshkilnoho viku zasobamy hry: navch. posib.* [Physical education of preschool children by means of games: teaching. Manual] K.: PNU named after V. Stefanyk., 140 s. [in Ukrainian]

2. Burova, A. P. (2011). *Orhanizatsiia ihrovoi diialnosti ditei doshkilnoho viku* [Organization of play activities of preschool children]. Ternopil: Mandrivets K.V., Pirozhenko T.O. Child's amateur games. Kyiv: Shk. world. [in Ukrainian].

3. Buslenko, V. (2009). *Orhanizatsiia zaniat z fizychnoho vykhovannia v doshkilnomu navchalnomu zakladi.* [Organization of physical education classes in a preschool educational institution]. Kindergarten. No. 48. S. 20–22. [in Ukrainian]

4. Grigorenko, G. I. (2003). *Do problemy kerivnytstva siuzhetno-rolovoiu hroi doshkilnyka* [To the problem of leading a story role-play of a preschooler]. Pre-school education. No. 1. [in Ukrainian]

5. Karasyova, K. V., Pirozhenko, T. O. (2011). *Samodiialni ihry dytyny* [Child's amateur games]. Kyiv: Shk. World., 128 s. [in Ukrainian]

6. Kudykina, N. V. (2006). *Psykhohohiia ta pedahohika hry* [Psychology and pedagogy of the game]. Open lesson:

Developments. Technologies. Experience. No. 5–6. S. 27–50. [in Ukrainian]

7. Lokhvytska, L.V. (2008). *Doshkilnykam pro osnovy zdorovia: navch.-metod. posib* [To preschoolers about the basics of health: educational method. Manual] Ternopil: Mandrivets. 192 s. [in Ukrainian]

8. Orhanizatsiia dytiachoi ihrovoi diialnosti v konteksti nastupnosti doshkilnoi ta pochatkovoї osvity (2010). [Organization of children's play activities in the context of continuity of preschool and primary education] Educational and methodical manual/ Edited by H.S. Tarasenko. K.: «Slovo» Publishing House. 320 s. [in Ukrainian]

9. Pirozhenko, T. O. (2016). *Ihrova diialnist doshkilnyka: molodshyi doshkilnyi vik* [Play activities of preschoolers: younger preschool age]. Kyiv: Genesis. 451 s. [in Ukrainian]

10. Ponimanska, T. I. (2006). *Doshkilna pedahohika: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Preschool pedagogy: a study guide for students of higher educational institutions]. K.: Akademydav. 456 s. [in Ukrainian]

11. Rubinstein, S. L. (1946). *Osnovu obshchei psykhohohyy* [Basics of general psychology]. M.: Uchpedgiz., 704 s. [in Russian]

12. Sergeenkova, O. P. (2012). *Vikova psykhohohiia* [Age psychology]. K.: Center of educational literature, 376 p. [in Ukrainian]

13. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* (1997). [Ukrainian pedagogical dictionary]. Goal. ed. S. Golovko. Kyiv: Lybid., 373 s. [in Ukrainian]

14. Furmina, L. S. (1972). *Vozmozhnosti proiavlennia tvorchestva starshyykh shkolnykov v teatralnrkh yhrakh.* [Opportunities for senior schoolchildren to demonstrate their creativity in theatrical games.] Pod red. N.A.Vetluhynoi. M. 106 s. [in Russian]

15. Shalda, N. V. (2018). *Intehratsiia LEGO-tekhnohohii v osvitnii protses doshkilnoho navchalnoho zakladi* [Integration of LEGO technology into the educational process of a preschool educational institution]. Personal and professional competence of the teacher: theory and practice: a collection of materials of the II All-Ukrainian Scientific Methodological Practical Conference (February 28, 2018) / by general ed. L.V. Serykh Sumy: NIKO. S. 319–321. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОТЕЛЯНЕЦЬ Юлія Сергіївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: розвиток мовлення дітей дошкільного віку, розвиток творчості дошкільників.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOTELIANETS Yuliia Serhiivna – doctor of pedagogy, associate professor, associate professor of pre-school and primary school education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: speech development of preschool children, development of creativity of preschoolers.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024 р.